

פניני הפרשה

פרשת אחרי-קדושים
יב אייר תשפ"ה

פנינים בפרשה

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו" (טז, א)

מובא בספרים משל להבנת הענין-

ילד מגיע הביתה מהתלמוד תורה עם דמעות בעיניו...
האבא מיד דואג לו ושואלו "מה קרה? למה אתה בוכה? מה היה בתלמוד תורה?" עונה לו הבן- "היום המלמד שאל שאלה בכיתה ואף לא אחד ידע התשובה, ושהגיע תורי גם אני לא ידעתי, אך שהמלמד שמע זאת נתן לי מכה, ואילו לאחרים שלא ידעו לא קיבלו מכה!" אביו חיך ואמר לו- אדרבה, זה סימן שמעלתך גדולה יותר מהשאר, כי ממך הרב מצפה יותר, לכן נתן לך מתנה, רמתך בלימוד גדולה יותר מאחרים.

אומר המגיד מדובנא- כך גם הדבר במיתת נדב ואביהוא אהרון ידע שבניו נענשו כי היו במעלה גדולה, שהרי הפסוק מעיד עליהם שמתו "בקרבם לפני ה'". וזה גם מצינו במאמר חז"ל "הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה שנאמר "וסביבו נשערה מאד".

העולה מן האמור שאם לאדם יש מעלה אז היא גם מחייבת אותו, כמו שזכות אבות היא זכות שהיא חובה- אומרים לאדם ההוא- "אם האבא שלך אדם כה חשוב והיה לך ממי ללמוד למה לא למדת ממנו?"

"ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (יח, ד)

אומר החפץ חיים על ענין הקפדת המצוות: משל למלך שהייתה לו ליד הארמון שדה מפוארת ומשובחת. יום אחד בא כסיל לשדה, והחל לשבור את הגדרות מסביב... המלך ראה זאת והבליג. למחרת אותו איש מגיע שוב, ומתחיל לעקור את הפירות שבחצר... אך המלך שתק וגאזר בסבלנות עוד יום. ביום השלישי- אותו אדם בא לשדה ו... עקר ענפים ועצים שלמים... מיד המלך כעס עליו וציוה להענישו כראוי לו.

המלך בנמשל הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, והאיש שהזיק הוא מי שמזלזל בדברי חכמים ובגזירותיהם, ולאחר מכן הורס את הגן שזהו התורה, ובנוסף את הפירות שהם המצוות... האדם הנבון הוא מי שאומר תודה על הגן ומשתמש בו ולא הורס אותו. ישמע חכם ויוסף לקח להקפיד על כל מצוה קלה כבחמורה ולא להשחית את הגן הנפלא. (ביאורי הח"ח על התורה)

מעשה לשלחן שבת

הצורך המומחה הרכיב את הזכוכית המגדלת על עינו והחל לבחון את תכשיטי הזהב משובצי היהלומים שלפניו. בארשת פנים קפואה בחן אבן אחר אבן.

"אין כאן שום אבן יקרה", אמר בהבעת אכזבה. "האבנים המשובצות כאן הן זכוכיות צבעוניות". הוא החזיר את התכשיטים ליהודי הנדהם העומד מולו. "לצערך, התכשיטים האלה חסרי ערך", סיים את דבריו.

העיר ברדיוב שוכנת בצפון-מזרח סלובקיה. שנים רבות פרחו בה קהילות יהודיות, ורבנים נכבדים עיטרו את כס הרבנות שלה. אחד מתושביה היה יהודי נשוא פנים, נכד לבית צדיקי רימנוב. האיש היה עשיר גדול, שהרבה להפריש מממונו לצדקה וחסד.

כל מי שנזקק להלוואה ידע את כתובתו, וקיבל מידיה את ההלוואה המבוקשת. הוא נהג לסמוך על נאמנותם של הפונים, ואילו בדרך כלל לא אכזבו ועמדו במועדי הפירעון. יום אחד בא לביתו אחד מתושבי העיר, ובפיו בקשה להלוואה לו חמש-מאות קרונות. "זה סכום גדול מאוד!", התפלא העשיר. הוא הכיר את האיש וידע שאינו נמנה עם הסוחרים העושים עסקאות בסכומים כאלה.

"אל דאגה", הרגיעו האיש. "הכנתי מראש משכון יקר, כביטחון להחזרת ההלוואה". הוא הוציא מתיקו קופסה מהודרת ושפך את תכולתה על השולחן. תכשיטי זהב, מעוטרים ביהלומים יקרים, נצצו מול עיני בעלת הבית.

למראה המשכון נעתר העשיר לבקשה ונתן ללווה את הסכום שביקש. הם קבעו תאריך להשבת ההלוואה, ונפרדו בידידות. מועד הפירעון הגיע והלווה בושש לבוא. העשיר המתין עוד כמה שבועות, אך הימים חלפו והאיש אינו בא.

בתחילה היה העשיר רגוע. בכספת ביתו מונח המשכון היקר. אך כאשר חלפו הימים החלה דאגה לקנן בליבו. הוא שם את פעמיו אל צורך מומחה, כדי שיעריך את שווי המשכון שבידו. כאשר התברר לו כי אלה תכשיטים מזויפים, חסרי ערך, צנח ליבו בקרבו. מעשה הרמייה פגע בו עמוקות. הוא התהלך אכול דאגה, ולא מצא שום עצה שתשיב לו את הכסף.

מצוקתו של העשיר לא נעלמה מעיניו של ר' דב-בעריש ריינמן, יהודי פיקח וכן לשושלת אדמו"רים, והוא שאל אותו לפשר דאגתו. "בכל מקרה לא תוכל לעזור לי", הגיב האיש. אך ר' דב-בעריש התעקש. "לא אניח לך עד שתספר לי מה מעיק עליך", אמר בנחישות. העשיר נכנע וסיפר לו את אשר אירע. ר' דב-בעריש נשען על השולחן והרהר כמה רגעים.

"אם תסכים לעצתי, כספך יוחזר לך בהקדם", אמר בקול בוטח. הוא הציג את תכניתו, וקיבל מייד את הסכמתו של העשיר.

ר' דב-בעריש סיפר לכמה מידידיו כי סיבת עיצובו של העשיר היא היעלמות משכון יקר של תכשיטים משובצים יהלומים יקרים ביותר, שקיבל מאחד הלוויים. הוא אינו יודע מה יעשה כאשר יבוא הלווה להשיב את הכסף.

ר' דב-בעריש ידע לספר כי התכשיטים יקרים מאוד, ושוויים עומד על אלפיים או שלושת-אלפים קרונות; סכום גבוה גם בעבור אדם עשיר מאוד.

בתוך כמה שעות נפוצה השמועה בעיר. היא עברה מפה לאוזן במהירות רבה. כל אחד ידע לספר כי מביתו של העשיר נשוא הפנים נגנב משכון יקר ערך, השווה כאלפיים או שלושת-אלפים קרונות, והוא נותר אובד עצות.

השמועה עשתה את דרכה במהרה גם אל אוזנו של הלווה. זה הבין כי הזדמנות פז נקרתה לפניו. במוחו החלה להירקם תכנית זדונית, והוא מיהר לבצעה.

עדיין היה בידו חלק נכבד מסכום ההלוואה שלקח. הוא ניגש למלווה והודיע לו כי בקרוב ישיב לו את ההלוואה. את היתרה תכנן להשיג על-ידי מכירת חלק מרכושו.

"איני לחוץ להחזרת ההלוואה", אמר לו העשיר. הלווה התמלא שמחה, כי הבין מהתשובה שאכן המשכון נעלם, והעשיר מנסה לדחות את השבתו.

המזימה שבמוחו הייתה ברורה וסדורה. עכשיו יחזיר למלווה את הכסף וידרוש את השבת המשכון. המלווה לא יוכל להחזיר את המשכון, וזו הזדמנות הפז שנקרתה לפניו - הוא ידרוש כי ישלם את ערכו המלא, שלושת-אלפים קרונות!

בתוך זמן קצר היו בידו חמש-מאות קרונות. הוא הלך אל ביתו של העשיר להשיב לו את ההלוואה. שוב הגיב המלווה באמירה שלא בוער לו לקבל עכשיו את הכסף, ומצידו האיש יכול להוסיף להחזיק בכסף.

ליבו של הלווה חישב להתפוצץ. "לא, איני זקוק עוד לכסף. רצוני להחזיר לך את ההלוואה, ולקבל בחזרה את המשכון!", אמר.

בארשת שלוה לקח העשיר את צרור הכסף ופנה לחדר צדדי. בצאתו משם הניח לפני הלווה הנדהם את המשכון שקיבל. "הרי שלך לפניך. קח את התכשיטים שנתת לי כמשכון, והיפרד ממני לחיים טובים ולשלום..." אמר בחיך.

(אור לישרים, גל' שיחת השבוע)

שונה הלכות

עשיית אהל בשבת (א)

לפי סדר השו"ע והמשנ"ב
נכתב לעורך בלבד וח"ו לא לסמוך למעשה

סעיף א - מחיצה

ו. העושה מחיצת קבע חייב לעולם, וכל הנדונים דלהלן הם במחיצת עראי.

ז. מחיצת עראי שאינה מתרת, כגון מחיצה מפני הרוח, מותר לכתחילה.⁶

ח. מחיצת קבע שאינה מתרת אסור.⁷

ט. מחיצה המתרת כגון להתיר טלטול וכן דופן ג' דסוכה, אסור.⁸

י. באופנים שבלא המחיצה יש איסור, וע"י פריסת המחיצה הותר האיסור, אבל מ"מ כדי להתיר את האיסור אי"צ להגיע ל"דין מחיצה", אלא מספיק עצם זה שיש כאן 'כיסוי', נחלקו האחרונים והכריע המשנ"ב להקל בשעת הדחק, וע"י הערה הכללים בזה.⁹

והפמ"ג (שטו אש"א ס"ק א) מביא שאלה במי שנפל סוכתו בליל יו"ט וכו' ובתוך דבריו כותב שאהל קבע הוא "שמונה לשמונה ימים ותשעה". ושמעתי מהרב אופיר מלכא שליט"א שכך נקטינן, שעד שבעה ימים הוא עראי, ומז' ימים הוא קבע, וכ"כ בספרו הליכות שבת (סעיף א אות א) עיי"ש.

⁶ טור שו"ע ורמ"א (שטו א)

⁷ משנ"ב ס"ק ט

⁸ שו"ע ורמ"א (שטו א)

⁹ דהיינו יש דין מחיצה ויש דין כיסוי. מחיצה אין עניינה להסתיר ולכסות, אלא לחלק את הרשויות, ויש לה דינים וכללים משלה, כגון גבוהה י' טפחים ועוד. לעומת זאת, כיסוי מועיל מדין שהוא מכסה ומסתיר את הדבר הבעייתי, ואין לו את הכללים של מחיצה.

כגון אם רוצה להתפלל בפני ערוה, אם יעשה מחיצה והיא לא תסתיר את הערוה, לא עשה כלום, דאע"פ שהרשויות מחולקות, הוא נמצא ברשות אחרת מהרשות שהערוה נמצאת, מ"מ סו"ס רואים את הערוה. אבל אם יעשה כיסוי, היינו שיכסה את הערוה ויסתירה, אזי גם אם לא יעשה את הכיסוי ככל תנאי מחיצה, היינו שלא יהא גובה י' טפחים וכדו', אלא פשוט יסתיר את הערוה, אז יועיל היטב ומותר לו להתפלל וכדו'.

ויש שלשה מצבים איך להתיר איסור:

א. ע"י כיסוי, ומחיצה לא מהני, כגון להתפלל גג ערוה, לא יועיל כלום אם הוא יהא ברשות אחרת, כל זמן שהוא עדיין רואה את הערוה.

ב. ע"י מחיצה, כגון הכשר סוכה וטלטול, לא יועיל שיפרוס סתם בד, אלא צריך שיהא לזה כל דיני מחיצה.

ג. בין ע"י כיסוי ובין ע"י מחיצה, והיינו שיש לו ב' אפשרויות איך להתיר את האיסור.

הקדמה - דין וגדר קבע ועראי

א. אהל קבע חייב מדאורייתא.¹

מוסיף על אהל קבע

ב. גם אם כבר היה טפח פרוס מבעו"י, הרי הוא כעושה מתחילה וחייב.²

גג או מחיצת קבע לבד

ג. בעשיית אהל קבע חייב גם אם עשה רק גג או רק מחיצה.³

ד. אהל עראי פטור ואסור מדרבנן.⁴

ה. הגדרת קבע ועראי, אינו תלוי באיכות הבניה, אלא תלוי לכמה זמן נעשה האהל. ולמעשה נקטינן שעד שבעה ימים הוא עראי ומשבעה ימים ומעלה הוא קבע וע"י הערה.⁵

¹ ומקורו בגמ' בבלי שבת (קלח א) "מנקיט אביי חומרי מתניתא ותני וכו' אהלי קבע לא יעשה, ואם עשה חייב חטאת".
וטעם החיוב הוא משום תולדה דמלאכת בונה, כמש"כ הרמב"ם (הלכות שבת פרק י ה"ג, ופ"כ כ"ה ה"ז), והביאו המשנ"ב (שטו ס"ק א).

² והמקור המפורש שדין תוספת אהל קבע היא כעושה מתחילה הוא המג"א (שטו סק"א) שכתב כן בשם הר"ן (שבת, נו ב מדפה"ר, עיינתי שם אבל לא מספיק), וכן בסימן שיד (סק"ז) כתב כן בשם הרא"ש בעירובין (פ"י ס"טו בסוף דבריו).

והפמ"ג (שטו אש"א סק"א) הביא את דברי המג"א, ונסתפק האם איסור תוספת אהל קבע הוא מן התורה, ונשאר בצ"ע, עיי"ש.

³ משנ"ב ס"ק ט, ומיירי שם לענין מחיצה, אבל ודאי כל שכן שכך הדין בגג לבד, דגג חמור ממחיצה, כי עיקר אהל הוא גג, ועל זה מבוסס כל סעיף א בשו"ע הדין לענין העושה מחיצת עראי לחוד. וע"י בחלק א מספרינו שהארכנו בזה הרבה בדברי הפנ"י בסוכה טז ב.

⁴ ומקורו בגמ' הוא בבלי שבת (קכה ב) "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת". לא קתני שחייב, אלא שאין עושין, והיינו איסור דרבנן.

וטעם האיסור הוא גזירה שמא יעשה אוהל קבע, וכך ביאר ופסק הרמב"ם (פ"כ משבת ה"ז). והביאו המשנ"ב (ס"ק א).

⁵ הנה מבואר בשעה"צ (ס"ק ב) שגדר קבע ועראי תלוי רק בזמן ולא באיכות החיבור, וז"ל "דאם עושה עניבה שיתקיים זמן הרבה חשיב אהל קבע כיון שיש רחב טפח, וחייב מן התורה (באשל אברהם סעיף קטן א ובמשבצות זהב אות ח' הוסיף **דאפילו בלא קשר**, כל שהוא פורס לזמן מרובה הוא אהל קבע)", עכ"ל.

אבל לא נתבאר במשנ"ב ובשעה"צ הזמן המדויק שצריך לפותחו כדי שיחשב עראי, אלא כתב 'לזמן מרובה', (שעה"צ ס"ק ו ו-יא) 'כמה ימים'.